Wapenhandel en militaire samenwerking met Israël

Een rapport van de Campagne tegen Wapenhandel

oktober 2007

Bij de foto: beschieting van Libanese doelen, zomer 2006

Inhoudsopgave

Colofon

Auteur: Mark Akkerman
Redactie: Frank Slijper, Wendela de Vries
Uitgave: oktober 2007

Campagne tegen Wapenhandel
Anna Spenglerstraat 71
1054 NH Amsterdam
tel/fax: 020-6164684
giro: 3767096
e-mail: info@stopwapenhandel.org
www.stopwapenhandel.org

Voorwoord

Dit rapport geeft de feiten en achtergronden van de wapenhandel tussen Nederland en Israël.

Israël dat al tientallen jaren Palestijns gebied bezet houdt. Israël dat de Palestijnse burgerbevolking onderwerpt aan een militair regiem dat gepaard gaat met grove schendingen van de mensenrechten en dat het leven van de gewone Palestijnse burgers al decennia lang volledig ontwricht. Israël dat zich het recht toekent zijn tegenstanders zonder enige vorm van proces te liquideren en dat er niet voor terugdeinst zijn vernietigende militaire kracht los te laten op de bevolking van zijn buurlanden, zoals in Libanon in 2006.

Het conflict tussen Israël en Palestina betreft niet een strijd tussen gelijkwaardige partijen. Israel is in militair en economisch opzicht oneindig veel sterker dan het opgedeelde en vertrapte Palestina.

Israël heeft zich de laatste jaren ontwikkeld tot één van de belangrijkste leveranciers van wapentuig in de wereld, tot één grote bedrijfstak in diensten en producten op het gebied van bewaking en beveiliging. Tot in alle hoeken van de wereld worden Israëlische capaciteit en deskundigheid op dit gebied ingezet. Dit rapport geeft daarvan voorbeelden.

Het voortduren van het conflict tussen Israël en Palestina staat ook de oplossing van andere brandhaarden in de wereld in de weg. De consequenties van de voortdurende bezetting van Palestijns gebied reiken tot in de steden en straten van ons land.

Desondanks kijkt Nederland weg als het gaat om de handel met Israël in wapens en andere strijdmiddelen. Nederland ondersteunt daarmee feitelijk de Israëlische bezettings- en annexatiepolitiek. Nederland, dat zo graag de kampioen 'internationaal recht' wil zijn, is daarmee blijkbaar bereid de ernstige schendingen door Israël van het internationale (humanitaire) recht door de vingers te zien.

Wat is het dat Nederland het internationale recht en zijn eigen officiële (export)beleid doet ontwijken als het om Israël gaat? Wat maakt dat Israël er bij voortduring in slaagt politici en media te overtuigen dat het de zwakste partij is, dat het vecht 'om niet in zee te worden gedreven'? Ongetwijfeld lift Israël mee op de 'war on terror'. Maar ook al lang voor het aan de macht komen van Hamas kon Israël de wereld meekrijgen in de opvatting dat er aan Palestijnse kant geen 'partner for peace' was.

Welke dieperliggende emotionele of religieuze redenen er ook ten grondslag liggen aan de speciale positie van Israël, het uiteindelijke belang van Palestijnen èn Israëli's ligt in het bereiken van een duurzame en rechtvaardige vrede, van een volwaardig bestaansrecht voor beide volken. De sleutel van de oplossing van het conflict ligt in het beëindigen van de bezetting en annexatie van Palestijns gebied. Die oplossing kan niet worden bereikt zonder actieve betrokkenheid van buitenaf.

Echte vrienden van Israël en zij die het internationale recht een warm hart toedragen behandelen Israël daarom als elk ander land en houden het aan de regels van de internationale rechtsorde.

Dit rapport van de Campagne tegen Wapenhandel is een opwekking aan onze politici om zich in te zetten voor een heuse en actieve vredespolitiek in het Midden-Oosten. Nederland en Europa hebben daartoe de middelen als belangrijke (handels- en verdrags)partners van Israël. Laat de 'civil society' onze politici en de bestuurders confronteren met de feiten uit dit rapport. De beëindiging van het gedoogbeleid als het gaat om de militaire samenwerking met Israël is een concrete stap in de goede richting.

Max Wieselmann

voorzitter van Een Ander Joods Geluid

Inleiding

Nederland is een belangrijk doorvoerland voor wapenhandel met Israel. In 2005 en 2006 werden ruim 160 miljoen slaghoedjes, 17 miljoen stuks munitie en tienduizenden patronen, rookgranaten en ontstekers uit de Verenigde Staten via Schiphol aan het Israëlische leger geleverd. Zelfs tijdens de Libanonoorlog in 2006 werd deze doorvoer geen strobreed in de weg gelegd. De Nederlandse regering is van mening dat wapenleveranties van bondgenoten niet nog eens door Nederland gecontroleerd hoeven te worden. Tegelijkertijd levert Nederland zelf 'in principe' geen wapens aan Israël, omdat het niet wil bijdragen aan mensenrechtenschendingen en oplopende spanningen in het gebied. Nederland volgt dus een principieel beleid als het gaat om eigen export, maar het kijkt de andere kant op als landen met een minder terughoudend beleid gebruik maken van Nederland als doorvoerland. Zo speelt Nederland mooi weer met een terughoudend wapenexportbeleid zonder dat het de wapenleveranties aan Israël daadwerkelijk probeert te stoppen.

De Nederlands houding ten aanzien van wapenexport naar Israël is dus zeer tweeslachtig. Aan de ene kant bestaat er sinds het uitbreken van de tweede Intifida in 2002 een officieuze wapenexportstop. Nederland heeft de afgelopen jaren zo goed als geen directe militaire export naar Israël toegestaan. Aan de andere kant staat Nederland op grote schaal doorvoer van militaire goederen toe uit andere landen, in het bijzonder de Verenigde Staten. Al jaren geven de Verenigde Staten enorme bedragen voor Israëlische wapenaankopen, te besteden bij Amerikaanse bedrijven. Overigens wordt ook Egypte vanuit de Verenigde Staten fors bewapend, en steunen de VS vanuit het kader van de 'Iran-containment' ook vijf andere staten in het kruidvat Midden-Oosten.

Door het Israëlische leger worden de wapens ingezet in oorlog en repressie. Het is direct betrokken bij mensenrechtenschendingen, waaronder het vernielen van huizen en olijfboomgaarden van Palestijnen en het beschieten van burgers. Tijdens de oorlog met Libanon heeft het Israëlische leger onder meer clustermunitie ingezet in dichtbevolkte gebieden, en bewust getracht de civiele infrastructuur te vernielen. In september 2007 voerde Israël volgens welingelichte bronnen bombardementen uit op nog onbekende doelen in Syrië. Dit alles is niet te verenigen met de Europese wapenexportrichtlijn die Nederland volgt. Als Nederland zijn eigen wapenexportbeleid serieus neemt moet het aan de ongelimiteerde doorvoer van wapens naar Israël een einde maken. Dat dit niet gebeurt is een bewuste politieke keuze.

Een wapenstop zou twee kanten uit moeten gaan en dus ook de Nederlandse import aan banden moeten leggen. Israël's wapenindustrie wordt immers gesteund door Nederlandse aankopen van Israëlische wapens. Ook bestaan er intensieve contacten tussen Nederlandse en Israëlische militaire bedrijven. Begin 2007 vond nog een driedaagse handelsmissie naar Israël plaats, die was georganiseerd door de Israëlische ambassade in samenwerking met de NIID, de branchevereniging van de

Nederlandse wapenindustrie.
Daarnaast vindt nog steeds export van dual usegoederen plaats. Verontrustend zijn met name de levering van nachtzichtapparatuur aan het Israëlische leger en de levering van chemicaliën die als grondstof voor chemische wapens kunnen dienen.

In Nederland geproduceerde onderdelen van F-16s en Apache helikopters eindigen via leveranciers in de Verenigde Staten in Israël, waar ze worden ingezet bij beschietingen in Palestijnse gebieden.

Een ondubbelzinnige stop op de wapenhandel met Israël, inclusief de doorvoer van wapens, zou een duidelijk signaal zijn dat Nederland het optreden van de Israel Defense Forces afkeurt en een andere oplossing voorstaat voor de conflicten waarin Israël verwikkeld is. In dit rapport heeft de Campagne tegen Wapenhandel de doorvoer, export en import van militaire goederen tussen Nederland en Israël in kaart gebracht, in de hoop de politieke discussie hierover een nieuwe impuls te geven.

1. Doorvoer

Sinds 2005 bestaat er in Nederland een algemene meldplicht voor de doorvoer van militaire goederen. Indien dat nodig wordt geacht kan op basis van een melding dan een vergunningplicht worden ingesteld, waarna de betreffende zending aan de Nederlandse wapenexportcriteria wordt getoetst. Als de door te voeren lading afkomstig is uit een 'bevriend' land wordt deze 'ad hoc vergunningsplicht' - uitzonderingen daargelaten – niet opgelegd. Voor zogenaamde langzame doorvoer[1] geldt een algemene vergunningsplicht. Sinds eind 2006 wordt die gemelde doorvoer door het ministerie van Economische Zaken gepubliceerd op haar website.[2] Uit deze meldingen blijkt dat Israël behoort tot de belangrijkste bestemmingslanden van wapens die via Nederland worden doorgevoerd.

In de periode 2005-2006 ging het om ruim 180 zendingen. Het leeuwendeel van de gevallen betreft munitie-gerelateerd materiaal. In bijna alle gevallen is de doorvoer afkomstig uit de Verenigde Staten. In slechts een geval werd door de Nederlandse overheid een vergunningplicht opgelegd, waarna toetsing plaatsvond aan de wapenexportcriteria. Het ging om de doorvoer van 1,2 miljoen patronen in augustus 2006, afkomstig uit Brazilië. Deze zending werd uiteindelijk geannuleerd, dat wil zeggen: werd in elk geval niet via Nederland naar Israël vervoerd. In alle andere gevallen werd van een vergunningplicht afgezien.[3] Zo werd ook de doorvoer van traangasgranaten toegelaten, hoewel Nederland formeel bezorgd is over het gebruik van zware traangassen door het Israëlische leger.[4]

Geen eigen controle – bewuste keuze

Voorafgaande aan de oorlog met Libanon in de zomer van 2006 werden miljoenen slaghoedjes (nodig voor het afvuren van kogels) en tienduizenden patronen, ontstekers en rookgranaten via Schiphol naar Israël gevlogen. Ook tijdens de oorlog gingen deze vluchten in hetzelfde tempo door: in de ruime maand (tot 14 augustus) waarin de daadwerkelijke oorlogshandelingen plaatsvonden passeerden 4,5 miljoen slaghoedjes, ruim 1,2 miljoen patronen en zo'n 1400 ontstekers de luchthaven.
In antwoord op Kamervragen van Farah Karimi (GroenLinks) schreef staatssecretaris Van Gennip in augustus 2006: "Bij doorvoer geldt dat Nederland de controle van bondgenoten, die een volwaardig exportcontrolesysteem hebben, niet nog eens overdoet. Dat wil zeggen dat, als de doorvoerverantwoordelijke over een geldige exportvergunning beschikt, Nederland die doorvoer accepteert als een reeds gecontroleerde transactie en dus geen eigen toets doet op basis van de acht criteria

[1] Langzame doorvoer betekent dat de goederen meer dan 45 dagen (bij aanvoer over zee) respectievelijk 20 dagen (bij andere aanvoer, met name per vliegtuig) in Nederland verblijven; http://www.minez.nl/content.jsp?objectid=147602&rid=147600. Zover bekend zijn alleen in 2002 dergelijke doorvoervergunningen, ter waarde van 1,5 miljoen euro, afgegeven voor Israël; Zie Martin Broek, Onzichtbare handel: doorvoer van wapens via Nederland, Control Arms en Oxfam Novib, mei 2006

[2] http://www.minez.nl/content.jsp?objectid=147600

[3] Het Nederlandse wapenexportbeleid is geënt op de Europese gedragscode wapenuitvoer. Zie bijv. http://www.stopwapenhandel.org/informatie/Overheid/jaarverslagen/jaarrapport2005.pdf

[4] Bot betwijfelt uitleg traangas Israël, Trouw, 15 september 2004

van het Nederlandse wapenexportbeleid."[5] Zodoende ziet Den Haag af van een eigen verantwoordelijkheid voor wapenexportbeleid, en volgt de politiek van landen die een veel minder restrictieve opvatting hebben van wapenexportcontrole. Deze keuze wordt ook door de nieuwe regering gevolgd.[6]

Doorvoer via Nederland naar Israël (2005-2006)			
Aantal meldingen	**Aantal goederen**	**Goederen omschrijving**	**Land van herkomst**
2	7 kg	Aerosols (drukgas voor raket- en radarsysteem)	VS
1	57 kg	Afdichtings-/pakkingsmateriaal voor lanceersysteem	VS
1	1	Armored security vehicle en toebehoren	VS
1	1	Bliksemafleider	VS
1	1	Communicatie centrum + toebehoren	Roemenië
3	6	Delen van raketten (geleideraket, Arrow missile)	VS
1	3250	Delen van ontstekers	VS
1	43 kg	Epoxy tbv militaire communicatiesystemen	VS
3	116.609	Fakkels (Aerial flares) / signaalfakkels	VS
4	10.656	Granaten	VS
1	34.560	Lichtflitspatronen	VS
1	5	Lithiumbatterijen	VS
1	1	Loctite (primer) tbv Patriot raketsysteem	VS
1	2	Machinegeweren + 24350 patronen	Slowakije
4	10	Motoren voor geleideraket	VS
12	17.119.458	Munitie	VS
2	220	Oefengranaten	VS
1	1	Onderdelen vliegtuigen, pantservoertuigen	VS
1	820	Ontstekers	Duitsland
29	79.294	Ontstekers / ontstekingsmechanismen	VS
20	1.358.500	Patronen divers	VS
1	795	Patronen, 2 geweren	VS
2	160.000	Patronen M17/50 Trace	Zuid-Korea
16	143.935	Rookgranaten	VS
7	18.942	Rook/traangasgranaten	VS
60	160.202.735	Slaghoedjes	VS
4	9.606	Traangasgranaten	VS
Bron: maandoverzichten wapendoorvoer, website Ministerie van Economische Zaken			

[5] Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording Kamervragen Karimi (GroenLinks) over recente doorvoer van wapens naar oorlogsgebied Israël, BEB/HP/6057589, 2 augustus 2006

[6] Tweede Kamer, Wapenexportbeleid, Wapenexportbeleid / compensatiebeleid aanschaf defensiematerieel in het buitenland – lijst van vragen en antwoorden, 22054/26231 – nr. 117, vastgesteld 11 april 2007; zie ook: http://www.stopwapenhandel.org/informatie/Overheid/Verslag_schriftelijkoverleg_april.2007.pdf

De meeste EU en NAVO-partners kunnen ongehinderd via Nederland wapens doorvoeren naar bestemmingen als Israël, waarvoor Nederland zelf zelden of nooit exportvergunningen afgeeft. Zelfs als dat land in staat van oorlog verkeert. Dit afschuiven van de eigen verantwoordelijkheid is een bewuste politieke keuze. Het gaat er hierbij vooral om de Verenigde Staten, als belangrijkste partnerland, niet voor het hoofd te stoten door hun wapenexportbeleid te hinderen en zich daarmee te mengen in hun buitenlandse politiek. Maar het gaat om meer. In de Tweede Kamer stelde toenmalig minister Jaap de Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken onomwonden dat het een politieke afweging is om doorvoer naar Israël wel toe te staan. Hij zei destijds: "[...] het [wapenexportbeleid] is uiteindelijk altijd een politieke afweging van de regering en ook de controle door de Kamer heeft een politiek karakter. Dit komt zeker ook in het doorvoerbeleid tot uiting, zoals blijkt bij de doorvoer naar Israël. De Verenigde Staten houden Israël in militaire zin overeind door veel wapens aan dit land te leveren, maar het bestaansrecht van Israël wordt door een groot aantal landen nog steeds ontkend. De politieke afweging die de Nederlandse regering daarbij gemaakt heeft, heeft een rol gespeeld bij de totstandkoming van het wapenexportbeleid en het doorvoerregime."[7] Daarmee zegt De Hoop Scheffer in feite dat hij kiest voor de massale wapenexportpolitiek van de Verenigde Staten, hoewel die volledig in tegenspraak is met het terughoudendheid van Nederland.

Nederland volgt in haar wapenexportbeleid de acht Europese criteria voor wapenexport. In de context van Israël zijn de volgende (samengevatte) criteria van belang:
Criterium 2: De mensenrechtensituatie in land van eindbestemming;
Criterium 3: De interne situatie in het land van eindbestemming, of er sprake is van (dreigend) gewapend conflict
Criterium 4: De regionale situatie wat betreft vrede, veiligheid en stabiliteit;
Criterium 6: De houding van het kopende land ten aanzien van de internationale gemeenschap;
Criterium 7: Het risico dat het geleverde voor andere doelen in het kopende land wordt gebruikt of wederuitvoer naar ongewenste bestemmingen plaatsvindt.

Doorvoervergunning één keer toegekend

De enige keer dat er een vergunningplicht werd opgelegd én toegekend voor de doorvoer van militaire goederen naar Israël, betrof het een transport in 2002 van Amerikaanse militaire voertuigen vanuit Duitsland via Nederland naar Israël.[8] Het Ministerie van Economische Zaken meldde hierover bij de beantwoording van Kamervragen in 2005:

"Normaliter kunnen NAVO-bondgenoten bij het transport door Nederland van hun militair materieel gebruik maken van de Vrijstellingsregeling militaire zendingen 1966, op voorwaarde van de aanwezigheid van een document waarop een daartoe door het NAVO-bevelhebberschap gemandateerde commandant verklaart dat het om

[7] Tweede Kamer, Verslag van een algemeen overleg – wapenexportbeleid, 22054 – nr. 66, 18 november 2002

[8] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen Karimi (GroenLinks) over wapendoor/export naar Israël, 361, 18 november 2002

eigen materieel van de strijdkrachten van het betreffende NAVO-land gaat. Niet zo lang na de inwerkingtreding van de huidige doorvoerbepalingen in het In- en uitvoerbesluit strategische goederen werd de Douane geconfronteerd met een zending Amerikaanse militaire voertuigen die komende uit Duitsland onder begeleiding van het hierboven beschreven document op een vrachtschip met bestemming Israël geladen zouden gaan worden.
Omdat het Amerikaanse leger geen bases in Israël heeft, werd het onwaarschijnlijk geacht dat de voertuigen in eigendom van de Amerikaanse strijdkrachten zouden blijven. Daarop is gebruik gemaakt van de mogelijkheid een ad hoc vergunningplicht voor deze zending op te leggen. De desbetreffende vergunning is uiteindelijk wel toegekend, maar niet dan na overlegging van bewijzen dat de Amerikaanse exportcontrole autoriteiten hadden ingestemd met de verkoop van deze voertuigen aan Israël voor het kannibaliseren ten behoeve van reservedelen."[9] Daarmee werd weer de beslissing over de vergunning bij de Amerikanen gelegd.

Nauwelijks controle op doorvoer

Met name Schiphol speelt al heel lang een belangrijke rol als doorvoerhaven voor wapens naar Israël. In 2002 bleek uit de beantwoording van Kamervragen dat er in de periode januari 2000 – september 2002 ruim 190 wapenzendingen via Schiphol naar Israël waren gegaan.[10] In de eerste helft van 2003 ging het om een totaal van 23 meldingen van wapendoorvoer naar Israël[11].
Tot 1996 zou Israël gebruik gemaakt hebben van een maas in de Nederlandse wetgeving om wapens, afkomstig uit de Verenigde Staten, via Schiphol naar Israël te vliegen. Dat gebeurde deels via militaire vrachttoestellen, die nooit gecontroleerd werden en waarvan de vracht niet aangemeld hoefde te worden. Na 1996 verdwenen deze militaire vrachtvluchten officieel grotendeels, mede omdat ze teveel lawaaioverlast zouden veroorzaken.[12] Wapenzendingen met als civiel geregistreerde vrachtvliegtuigen bleven doorgaan.
Op de vrachtbrieven werden verhullende termen ingevuld, en vracht die in vliegtuigen bleef werd nooit gecontroleerd. "Ze [Nederlandse controleurs] komen hier sporadisch wel eens in de loodsen kijken, maar waar het echt om gaat, namelijk transitvracht uit de VS bestemd voor Israël, gaat ongezien door naar Tel Aviv", aldus een medewerker van de Israëlische vliegtuigmaatschappij El Al op Schiphol in 1998.[13]
Dit gebrek aan controle zou voor El Al reden geweest zijn Schiphol als belangrijkste Europese doorvoerluchthaven uit te kiezen. Bovendien werd Israël via een geheim verdrag toegestaan permanent tachtig bewapende agenten van de Israëlische veiligheidsdienst Shin Bet in Nederland te stationeren om de El Al-vluchten te beveiligen.[14]

---

[9] Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag schriftelijk overleg, 22054 nr. 86, 2 maart 2005

[10] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen Karimi (GroenLinks) over wapenexport Israël, de VS en Nederland, 71, 27 september 2002. Over doorvoer via Rotterdam waren geen gegevens voor handen; Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording kamervragen Karimi (GroenLinks) over wapendoorvoer/export naar Israël, 361, 18 november 2002

[11] Ministerie van Economische Zaken, Beantwoording kamervragen Karimi (GroenLinks) over de evaluatie van de In- en Uitvoerwet (IUW) inzake doorvoer van strategische goederen van en naar derde landen, 1659, 30 juni 2003

[12] Joost Oranje, Kind aan huis: Schiphol als tweede thuishaven voor Israël, NRC Handelsblad, 5 december 1998

[13] Idem

[14] Joeri Boom, Wapenhaven, Groene Amsterdammer, 17 februari 1999

Veel aandacht voor doorvoer met El Al-vluchten via Schiphol volgde op de Bijlmerramp van 4 oktober 1992. Het is nog altijd onduidelijk wat precies de lading van het neergestorte Boeing 747-vrachtvliegtuig was, hoewel in de loop van de jaren langzaamaan steeds meer informatie boven tafel kwam. Inmiddels staat vast dat de lading deels militair was, waaronder onderdelen van wapens en gevechtsvliegtuigen, munitie en chemicaliën. Bij die laatste categorie valt vooral de aanwezigheid van 240 kilo DMMP op. Dit is een grondstof voor het zenuwgas Sarin. Het Israel Institute for Biological Research (IIBR), waarvoor de DMMP bestemd was, verklaarde dat deze bedoeld was voor het testen van grote filterinstallaties. Deskundigen vinden dit gezien de hoeveelheid echter onwaarschijnlijk.[15]

[15] Zie diverse artikelen uit het Dossier Bijlmerramp van het NRC Handelsblad; http://www.nrc.nl/W2/Lab/Enquete/inhlading.html

2. Uitvoer van militaire goederen

In de periode 2002-2005 kocht Israël voor 4,5 miljard dollar wapens[16], waarvan 4,4 miljard van de Verenigde Staten[17]. Het is daarmee een van de grootste wapenimporteurs ter wereld. In het Midden-Oosten kopen de laatste jaren alleen Egypte, de Verenigde Arabische Emiraten en Saoedi-Arabië meer wapens.
Daarbij vergeleken is de Nederlandse export van wapens naar Israël tamelijk gering. Niettemin zijn tussen 1997 en 2006 voor ruim 39 miljoen euro wapenexportvergunningen afgegeven. Sinds het uitbreken van de tweede Intifada in 2002 is de export van militaire goederen aan banden gelegd.[18] Toenmalig staatssecretaris Joop Wijn van Economische Zaken schreef eind 2002 in antwoord op vragen van de Campagne tegen Wapenhandel: "In verband met de negatieve ontwikkelingen in het Midden-Oosten, en Israël in het bijzonder, heeft Nederland, evenals diverse EU-partners, het exportbeleid jegens Israël in de afgelopen twee jaar aangescherpt. Vergunningaanvragen worden in beginsel afgewezen op grond van de criteria twee (mensenrechten), drie (interne spanningen) en vier (spanningen in de regio) [van de Europese gedragscode wapenexport], als gevolg van de dagelijkse realiteit in vooral de Westbank en de Gazastrook, vooral indien het leveranties aan de landmacht of luchtmacht betrof."[19]

Ook de huidige regering volgt deze lijn en antwoordde op vragen van de Kamercommissie Economische Zaken in april 2007: "De Nederlandse regering erkent conform het VN-Handvest het Israëlische recht op zelfverdediging maar heeft tegelijkertijd zorgen omtrent de mogelijke gevolgen voor de regionale situatie, interne spanningen en de mensenrechtensituatie in het land. Vergunningaanvragen voor de uitvoer van militaire goederen vanuit Nederland naar Israël worden op individuele basis zeer zorgvuldig getoetst aan alle criteria van het wapenexportbeleid, met de nadruk op criteria 2, 3 en 4 van het wapenexportbeleid."[20]

Waarde afgegeven vergunningen definitieve uitvoer militaire goederen naar Israël (1997 - 2006)			
Jaar	Waarde (euro)	Jaar	Waarde (euro)
1997	0,59 miljoen	2002	-
1998	33,72 miljoen	2003	0,01 miljoen
1999	0,27 miljoen	2004	-
2000	0,14 miljoen	2005	0,01 miljoen
2001	4,31 miljoen	2006	0,39 miljoen
Totaal		1997-2006	39,44 miljoen
Bronnen: Jaarrapportages wapenexportbeleid (1997-2006), Ministeries van Economische Zaken en Buitenlandse Zaken			

[16] Richard F. Grimmett, Conventional arms transfers to developing nations, 1998-2005, Congressional Research Service, 23 October 2006
[17] Dit is grotendeels met Amerikaans defensiesteungeld betaald
[18] Met uitzondering van de export van dual use nachtzichtapparatuur, zie hierna.
[19] Ministerie van Economische Zaken, Wapenexportbeleid – brief aan de Tweede Kamer, 22054 nr. 71, 4 december 2002
[20]Lijst van Vragen en Antwoorden inzake het Wapenexportbeleid, 22 054 nrs. 97, 108 en 115, 11 april 2007.

Opvallend is dat naast deze vergunningen voor definitieve uitvoer, veel vergunningen voor tijdelijke uitvoer afgegeven worden. Over het algemeen zijn dat zendingen voor demonstratie- of tentoonstellingsdoeleinden of voor reparaties.[21]

Houwitzers, bulldozers en granaatbatterijen

Een van de leveranciers van de militaire goederen aan Israël was Van Halteren Metaal. Van Halteren Metaal leverde Israël simulatoren voor houwitzers, die worden gebruikt voor de opleiding van militairen.[22] Kort voor deze levering werden dergelijke houwitzers nog ingezet voor het beschieten van een Unifil-vluchtelingenkamp in Noord-Libanon, waarbij 102 burgerdoden vielen.[23] Dit gebeurde volgens de Israëlische staatssecretaris van Defensie Ori Orr bewust om angst te creëren onder de bevolking.[24] Houwitzers bestookten ook op grote schaal Libanon tijdens de oorlog in juli en augustus 2006.[25]

Ook leverde Van Halteren Metaal tussen januari en maart 2001 voor 318.000 euro wielen voor de gepantserde bulldozers, die het Israëlische leger onder meer gebruikt om Palestijnse huizen te vernielen.[26]

Verder werden vanuit Nederland aan Israël batterijen geleverd voor granaten die zowel materieel als mensen kunnen 'uitschakelen'.[27] Onduidelijk is door welk bedrijf deze batterijen geleverd zijn.

Israël als tussenbestemming

Buiten de wapenexportcijfers valt de uitvoer van militaire goederen die weliswaar naar Israël vertrekken, maar een ander land als eindbestemming hebben. Het gaat veelal om Nederlandse onderdelen die, kennelijk na bewerking door de Israëlische defensie-industrie, op hun definitieve bestemming terechtkomen.

Uit die [categorie] uitvoervergunningen valt op te maken dat het vooral gaat om onderdelen van antitankwapens en F-16-gevechtsvliegtuigen. Ook hier is het Nederlands wapenexportbeleid dubbelzinnig. Directe leveringen aan het Israëlische leger zijn niet toegestaan, maar handel met de Israëlische wapenindustrie wordt wel toegestaan.

Deze wapenindustrie is grotendeels in staatshanden en heeft het Israëlische leger als voornaamste klant. Israël staat ook bekend om een "ruimhartig" exportbeleid. In de periode 2002-2005 exporteerde Israël voor ongeveer 2,5 miljard dollar militair materieel naar ontwikkelingslanden; het is daarmee de op vijf na grootste wapenexporteur naar deze landen.[28] Vooral India is een belangrijke afzetmarkt, maar

---

[21] Ministerie van Economische Zaken, Jaarrapportage wapenexportbeleid – 2002, juli 2003

[22] Fax van Van Halteren Metaal aan Commissariaat Militaire Productie (Ministerie van Economische Zaken), 23 januari 2001

[23] Human Rights Watch, Civilian pawns: laws of war violations and the use of weapons on the Israel-Lebanon border, May 1996

[24] Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie: Nederlandse wapenhandel blootgelegd, Papieren Tijger, Breda, 2003

[25] Oscar Garschagen, Schuilen voor katjoesja's, NRC Handelsblad, 13 juli 2006

[26] Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie: Nederlandse wapenhandel blootgelegd, Papieren Tijger, Breda, 2003; Martin Broek en Frank Slijper. Holland bedankt!; wapenonderdelen voor het Israëlische leger, Ravage, 27 april 2002

[27] Idem

[28] Richard F. Grimmett, Conventional arms transfers to developing nations, 1998-2005, Congressional Research Service,

ook landen als Angola, Sri Lanka, Eritrea, Ivoorkust, Oeganda en China worden door Israël bewapend.[29]
David Ivri, een adviseur van het Israëlische Ministerie van Defensie, zei in december 1998 dat Israël geen rekening houdt met mensenrechten wanneer het wapens aan andere landen levert: "Israel to this day has a policy of not intervening in the internal matters of any country in the world. We don't like it when others interfere in our internal matters. For this reason, our policy doesn't touch on such matters."[30]
De afgelopen jaren kwam Israël niettemin regelmatig in conflict met zijn belangrijkste partner, de Verenigde Staten, over wapenleveranties aan China. Dit conflict speelt steeds opnieuw op.[31] Op aandringen van de VS werd eind 2006 nieuwe wetgeving ontwikkeld waarmee de monitoring van wapenexporten vanuit Israël versterkt wordt. Individuen en bedrijven die wapens willen exporteren hebben een algemene licentie nodig voordat ze contact op mogen nemen met potentiële klanten.[32]
Ook leveringen aan Venezuela waren recent steen des aanstoots voor de Verenigde Staten, dat Israël in 2005 vroeg een wapenembargo tegen Venezuela in te stellen.[33] Op dat moment liep onder meer een order voor een luchtverdedigingssysteem bij het Israëlische bedrijf Rafael, dat in samenwerking met Thales Nederland uitgevoerd werd.[34] Israël ging niet over tot een volledig wapenembargo tegen Venezuela, maar zag wel af van een overeenkomst voor de modernisering van oorspronkelijk door de Verenigde Staten aan Venezuela geleverde F-16 gevechtsvliegtuigen.[35]

Nederlandse wapenexporten via Israël (2005 - 2006)

Datum afgifte vergunning	Omschrijving	Eindbestemming	Waarde (euro)
06-01-2005	Delen van staartstukken voor F-16 gevechtsvliegtuigen	VS	4.078.498
05-04-2005	Onderdelen van raketlanceersysteem	Roemenië	9.971
15-07-2005	Mechanische delen van warmtebeeldapparatuur	Polen	66.625
28-07-2005	Mechanische delen van warmtebeeldapparatuur	Chili	75.023
12-01-2006	Delen van antitankraketten	Italië	59.837
30-01-2006	Delen van antitankraketten	Polen	1.817.780
29-03-2006	Delen van antitankraketten	EU-landen	1.524.807
29-03-2006	Delen van antitankraketten	EU-landen	2.404.620
31-03-2006	Delen van rupsbanden voor civiel gebruik	Zwitserland	26.040
04-07-2006	Mechanische delen van camera's t.b.v.gevechtsvliegtuigen	VS	62.475
29-08-2006	Mechanische delen van camera's t.b.v.gevechtsvliegtuigen	VS	96.714
06-11-2006	Golfgeleiders t.b.v. militaire radarsystemen	India	21.939

Bron: Maandoverzichten afgegeven uitvoervergunningen voor militaire goederen, Ministerie van Economische Zaken

23 October 2006
[29] Zie SIPRI: http://www.sipri.org/contents/armstrad/REG_EXP_ISR_95-05.pdf/download
[30] Jennifer Washburn, Power bloc: Turkey and Israel lock arms, Progressive Magazine, December 1998
[31] Inez Polak, Israël en VS ruziën over wapens voor China, Trouw, 29 juni 2000, Inez Polak, VS blokkeren Israëls wapenhandel met China, Trouw, 23 juni 2005
[32] Alon Ben-David, Israel's arms sales soar to hit record in 2006, Jane's Defence Weekly, 10 January 2007
[33] Barbara Opall-Rome, Israel weighs U.S. request for Venezuela arms embargo, Defense News, 31 October 2005
[34] Zie hiervoor verder onder hoofdstuk 7, 'Samenwerking tussen bedrijven'
[35] Marcela Sanchez, The petty politics of Venezuela's arms purchases, Washington Post, 20 January 2006

3. Compensatieorders

Compensatieorders zijn orders die Nederlandse bedrijven krijgen wanneer de Nederlandse krijgsmacht wapens in het buitenland koopt. Een deel van die orders krijgt beslag in het produceren van onderdelen voor diezelfde wapens. Zo leveren Nederlandse bedrijven al jaren grote hoeveelheden van allerhande onderdelen voor bijvoorbeeld F-16 jachtvliegtuigen, Apache gevechtshelikopters en het Gill antitankwapen. Deze componenten worden meestal in het land waar de fabrikant van het wapensysteem gevestigd is ingebouwd. Een deel van die wapens komt terug naar Nederland als onderdeel van de order, een ander deel blijft in bijvoorbeeld de Verenigde Staten voor de Amerikaanse krijgsmacht, of is bestemd voor andere klanten, zogenaamde derde landen.

Vooral in het geval van componentenexporten naar de VS (bijvoorbeeld voor de F-16 en Apache) valt op dat in het gros van de gevallen alleen de VS als eindbestemming wordt opgegeven. In dat geval moet de ontvanger (in dit geval Lockheed Martin, respectievelijk Boeing) over een zogenaamd IIC (International Import Certificate) beschikken waarmee de fabrikant zich verplicht bij eventuele 'wederuitvoer' naar een derde land, daarvoor bij de eigen autoriteiten een vergunning aan te vragen. Zodoende blijft in de Nederlandse wapenexportcijfers de eindbestemming van dergelijke exporten van onderdelen van grote wapensystemen dikwijls onbekend, dat wil zeggen ondergebracht onder de post 'VS'. Het is daarom onmogelijk te beoordelen wat de eindbestemming zal zijn van Nederlandse exporten van wapenonderdelen naar de VS.

Problematisch hieraan is dat de VS exporten naar bijvoorbeeld Israël wel toestaan, waar de Nederlandse regering, zeker in het geval van veelvuldig ingezette wapens als de Apache en de F-16, daarvoor onder de huidige omstandigheden geen toestemming zou verlenen. De regering heeft meermaals aangegeven hierin geen verandering te willen brengen, zich ondermeer beroepend op de verhoudingen tussen de VS en Nederland. "De regering hecht er aan deze procedure te kunnen blijven toepassen, mede uit oogpunt van internationale samenwerking bij de ontwikkeling en productie van defensiematerieel", aldus minister Bot in 2004.[36] Kortom, zou Nederland zich gaan bemoeien met het wapenexportbeleid van de VS, door voorwaarden te stellen aan de uiteindelijke bestemming, dan zouden Nederlandse bedrijven voortaan kunnen fluiten naar hun orders voor onderdelen van Amerikaanse wapensystemen.

Geen controle op eindbestemming

De controle op de eindbestemming van Nederlandse componenten laat dus, net zoals bij de controle op doorvoer, te wensen over en ondermijnt daarmee het officiële terughoudende beleid ten aanzien van wapenleveranties aan Israël.

In november 2003 zei toenmalig minister Jaap de Hoop Scheffer van Buitenlandse Zaken tegen de Tweede Kamer: "Ook bij de export van componenten ten behoeve van defensiematerieel geldt dat vergunningverzoeken altijd worden getoetst op eindbestemming; in de vergunningaanvrage dient de eindbestemming te worden

[36] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen inzake leverantie door Philips van onderdelen voor Apache-helikopters en F-16-straaljagers, DVB/WW-243/02, 19 mei 2004. Zie ook De Hoop Scheffer: Verslag AO wapenexportbeleid 20 november 2003, Tweede Kamer, Vergaderjaar 2003-2004, 22054 nr. 79, p.9.

vermeld. Indien het een leverantie via een derde land betreft met bijvoorbeeld als eindbestemming Israël, dan wordt op Israël getoetst en zal conform het huidige beleid een negatief advies aan Economische Zaken worden gegeven."[37]

Dat klinkt misschien mooi, maar uit het antwoord van zijn opvolger Ben Bot op kamervragen van de SP in mei 2004 blijkt dat zo'n toetsing op de eindbestemming vaak helemaal niet plaatsvindt: "Het komt bij toelevering van onderdelen aan buitenlandse systeembouwers veelvuldig voor dat van tevoren niet bekend is voor welke eindgebruiker(s) de systemen bestemd zijn. Soms weet de systeembouwer zelf nog niet welk eindproduct aan welke klant geleverd gaat worden of wil hij uit commerciële overwegingen zijn klantgegevens niet delen met buitenlandse toeleveranciers. In beide gevallen zou de eis van een exacte eindgebruikersverklaring toelevering van onderdelen door buitenlandse partijen onmogelijk maken."[38]

Meer dan een onmogelijkheid lijkt hier sprake te zijn van onwil. Het belang van het overeind houden van een eigen defensie-industrie en goede relaties met de belangrijkste bondgenoot staan een daadwerkelijk restrictief wapenexportbeleid ten opzichte van Israël in de weg. Hoewel contractueel prima strengere eisen gesteld kunnen worden aan doorlevering van Nederlandse onderdelen, sluit de overheid op grond van economische en politieke overwegingen hiervoor liever de ogen.[39]

Apache helikopters

Het Amerikaanse Boeing bouwt de Apache gevechtshelikopters die in gebruik zijn bij elf krijgsmachten, waaronder de Amerikaanse, Israëlische en Nederlandse.[40] Onderdelen voor de helikopter worden over de hele wereld geproduceerd, onder meer in Nederland.

Mensenrechtenorganisatie Human Rights Watch schrijft in een rapport over de oorlog tussen Israël en Libanon in 2006 over een aantal incidenten waarbij burgerslachtoffers zijn gevallen door de inzet van Apaches. [41] Zo werden op 19 juli Apache helikopters ingezet bij het bombarderen van het dorp Srifa, waarbij 26 burgers omkwamen. De helikopters worden tevens gebruikt voor het liquideren van verdachten van geweld tegen Israël, ook in situaties waar de verdachten gearresteerd hadden kunnen worden. Vaak vallen hierbij ook slachtoffers onder omstanders. "The Apache Longbow has proven to be a valuable tool in [targeted killing] operations, when we need precision strike and don't have to worry about defending the platforms," vond de Israëlische generaal b.d. Ben-Israel in het Amerikaanse vaktijdschrift Defense News[42].

Stork, Philips en Thales Nederland zijn de belangrijkste Nederlandse producenten van componenten voor de Apache. Het gaat onder meer om landingsgestellen, communicatieapparatuur, staartstukken en munitieladers.

Philips maakt zich niet druk over waar haar producten voor gebruikt worden. "Wij

[37] Tweede Kamer, Verslag Algemeen Overleg wapenexportbeleid, 20 november 2003, 22054 - nr. 79, vastgesteld 5 december 2003

[38] Ministerie van Buitenlandse Zaken, Beantwoording kamervragen inzake leverantie door Philips van onderdelen voor Apache-helikopters en F-16-straaljagers, DVB/WW-243/02, 19 mei 2004

[39] Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie: Nederlandse wapenhandel blootgelegd, Papieren Tijger, Breda, 2003

[40]http://www.boeing.com/rotorcraft/military/ah64d/index.htm

[41] Human Rights Watch, Fatal strikes: Israël's indiscriminate attacks against civilians in Lebanon, August 2006

[42] Defence news 6 okt. 2003

doen geen uitspraken over wat eindgebruikers doen met het product dat wij leveren", aldus een woordvoerder van Philips in reactie op de levering van cockpitonderdelen voor Israëlische Apaches.[43]

Hellfire-raketten

De Hellfire is een geleide lucht-grondraket en maakt deel uit van de standaardbewapening van de Apache. Onderdelen ervan zijn ondermeer door Stork gemaakt. Deze worden uitgevoerd naar de Verenigde Staten, waar de raketten geassembleerd worden door Hellfire Systems LLC, een joint venture van twee van de grootste wapenproducenten ter wereld, Lockheed Martin en Boeing.[44] Naast de Amerikaanse en de Nederlandse krijgsmacht beschikt ook Israël over de Hellfire. Israël gebruikt Hellfire-raketten onder meer voor gerichte moordaanslagen, zoals die op Hamas-leider Sjeik Ahmed Ismail Yassin, die daarbij, evenals zijn twee bodyguards en acht omstanders, op 22 maart 2004 gedood werd.

In 2000 zijn Hellfire-raketten ook ingezet voor het bestoken van Libanese energiecentrales, een aanval die vooral de gewone bevolking raakte en nauwelijks tot geen effect had in de strijd tegen Hezbollah.[45]

Op 13 april 1996 werd een Libanese ambulance uit het dorp Mansuri door Israëlische Apaches beschoten met Hellfire-raketten. Twee vrouwen en vier kinderen kwamen om.[46]

> Amnesty International schreef over de aanval op de Libanese ambulance:
> "Video footage taken by reporters at the scene shows the vehicle approaching the checkpoint at a moderate speed, with its blue flashing light and siren on, and the car packed with women and children. Other vehicles crowded with civilians, including a pick-up truck and a tractor, were travelling in convoy with the Volvo. Eye-witnesses saw two IDF [Israel Defense Forces – red.] helicopters (most probably Apache attack helicopters) hovering low over the area of the checkpoint. As soon as the vehicle passed the checkpoint heading north, a missile fired by one of the helicopters (most probably a laser-guided Hellfire air-to-surface missile), hit the back of the car or exploded just behind it ripping through its back door. The vehicle then crashed into a house just off the road. […] In any case, this vehicle was certainly engaged in legitimate humanitarian activities at the time it was hit and was travelling in a convoy of civilian vehicles away from, and not into, the area that the IDF had warned civilians to evacuate. Moreover, the Israeli helicopter crew must, at the time of the attack, have seen the ambulance markings on the vehicle. In attacking the vehicle, the IDF showed a blatant disregard for civilian lives and violated international law."

[43] Joeri Boom, De missie van Philips, Groene Amsterdammer, 3 april 2004

[44] Enkel de AGM-114L-versie van de Hellfire wordt geproduceerd door Longbow LLC, een joint venture van Lockheed Martin en Northrop Grumman; Andreas Parch, Boeing/Lockheed Martin (Rockwell/Martin Marietta) AGM-114 Hellfire, 2005

[45] Robert Fisk, Israel redirects Hellfire missiles "after US advice", The Independent, 6 May 2000; Human Rights Watch, No additional U.S. air-to-ground missiles to Israel, 23 May 2000

[46] Robert Fisk, Death in Bethlehem, made in America – nothing to do with us, say US manufacturers of weapons inflicting random death on Palestinians, The Independent, 15 April 2001

Voor de Nederlandse regering is dergelijk gebruik geen reden voorwaarden te stellen aan de levering van raketonderdelen aan de Verenigde Staten, waar Israël in 1995 voor het eerst voor 45 miljoen dollar Hellfires had gekocht.[47] Tussen 1997 en 2001 zijn uitvoervergunningen voor Hellfire-onderdelen afgegeven ter waarde van in totaal 17 miljoen euro. De opgegeven eindbestemming was steeds de VS. Mogelijk heeft de uitvoer van Hellfire-onderdelen ook onder meer algemene termen, zoals 'onderdelen van raketten', plaatsgevonden.

F-16 gevechtsvliegtuigen

Een derde wapen in dienst van de Israëlische krijgsmacht dat Nederlandse onderdelen bevat is de F-16. Als Israël begin jaren '80 verschillende malen F-16's inzet tegen Syrië en Libanon, levert de PvdA-fractie in de Tweede Kamer forse kritiek op betrokkenheid van Nederlandse bedrijven bij de productie van dit gevechtsvliegtuig. Een motie om deze betrokkenheid aan banden te leggen wordt door toenmalig premier Van Agt afgewezen, vooral om de economische belangen van de defensie-industrie niet te schaden.

Wanneer Israël aan het begin van deze eeuw ruim 100 nieuwe F-16's bestelt in de Verenigde Staten, laait het debat over betrokkenheid van Nederlandse bedrijven ook weer op. Een motie om onderdelenleveringen te stoppen krijgt in 2002 geen Kamermeerderheid.[48]

Israël is net als Nederland betrokken bij het Joint Strike Fighter project. Mocht, zoals voorzien, de Israëlische regering te zijner tijd besluiten de JSF als opvolger van de F-16 te kopen, dan raken Nederlandse bedrijven wederom betrokken bij de bewapening van Israël.

---

[47] Federation of American Scientists, Notifications to Congress of pending U.S. arms transfers. In deze database staat ook levering van eind 1999 gemeld, waarbij 480 Hellfire-raketten deel uitmaakten van een totaalpakket leveringen en aanpassingen aan Apache helikopters ter waarde van 508 miljoen dollar.

[48] Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie: Nederlandse wapenhandel blootgelegd, Papieren Tijger, Breda, 2003

4. Dual use goederen

Afgegeven vergunningen voor definitieve uitvoer van dual use goederen naar Israël[49] (januari 2005 – september 2006)			
Aantal vergun ningen	**Omschrijving**	**Opgegeven eindgebruik**	**Waarde (euro)**
1	Ammoniumbifluoride	Etsen en activeren van metalen	6.000
7	Beeldversterkerbuizen (tweede generatie)	Nachtzichtsystemen (4x), militair gebruik (2), testen (1x)	754.944
5	Camera's / ICCD camera's	Surveillance en beveiligings-doeleinden (spoorwegen, 4x), onderzoek en ontwikkeling (1)	94.580
1	Delen van lasermodules voor wafersteppers	Vervaardiging microchips	3.728.565
1	Dimethylamine	Vervaardiging herbiciden	218.604
5	Drukomzetters (onderdelen voor)	Vervaardiging halfgeleiderelementen of -materialen	6.310.973
4	Fosforoxychloride	Vervaardiging geur- en smaakstoffen en agro-chemicaliën	1.074.678
1	Kaliumcyanide	Tbv de galvano-industrie	4.750
1	Methyldiëthanolamine	Tbv de olie-industrie	11.034
1	Natriumcyanide	Tbv de galvano-industrie	9.975
4	Productie-apparatuur	Vervaardiging halfgeleiderelementen of -materialen	13.922.842
1	Spectrometer	Testen van prototype	14.348
1	Triëthanolamine	Vervaardiging reinigingsmiddelen	202.500
2	Waterstoffluoride	Vervaardiging microchips	164.211
35	Totaal		26.518.004
Bron: Maandoverzichten afgegeven uitvoervergunningen voor dual use-goederen (2005-2006), Ministerie van Economische Zaken			

[49] Alleen de vergunningen met Israël als eindbestemming zijn opgenomen, overzichten van de laatste drie maanden van 2006 waren ten tijde van het schrijven van deze brochure helaas nog niet beschikbaar

In tegenstelling tot de directe export van militaire goederen mogen veel dual use goederen – met zowel civiele als militaire toepassingen – ondanks een vergunningsplicht daarvoor wel naar Israël uitgevoerd worden. In de periode januari 2005 tot en met september 2006 werden vergunningen hiervoor afgegeven met een totale waarde van ruim 26,5 miljoen euro, voor het grootste deel voor ogenschijnlijk civiele bestemmingen.[50] Tot zover niet veel mis. Niettemin gaat al jaren ook een regelmatige stroom producten naar Israël waarvan onduidelijk is welke garanties bestaan dat die niet voor militaire doelen worden gebruikt. Vooral zorgwekkend zijn de uitvoer van nachtzichtapparatuur en van chemicaliën die voor gifgasproductie kunnen worden gebruikt.

Nachtzichtapparatuur

Beeldversterkerbuizen worden in Nederland geproduceerd door het bedrijf Photonis-DEP (voortgekomen uit Delft Electronic Products) uit het Drentse Roden. Het Israëlische Shaked Technologies maakt deel uit van het wereldwijde verkoopnetwerk van de Photonis-groep. Eind jaren zestig van de vorige eeuw was Delft Instruments – tot voor kort moederbedrijf van DEP – al betrokken bij het opzetten van het Israëlische bedrijf ElOp, dat in 1999 door landgenoot Elbit werd overgenomen. Sinds een paar jaar is dat Elbit ook eigenaar van OIP in het Belgische Oudenaarde, dat werd overgenomen van Delft Instruments. Zo bezien is de nachtzichtrelatie tussen Nederland en Israël een oude en hechte, die de overheid doorgaans tamelijk ongemoeid laat.[51]

Een groot aantal dual use exportvergunningen voor Israël zijn voor zogenaamde tweede generatie beeldversterkerbuizen, die het 'hart' van de nachtkijker zijn. Hoewel ook verkrijgbaar op de civiele markt is het gros bestemd voor de (para)militaire en politiewereld. Van de ruim 750.000 euro aan beeldversterkerbuizen die in 2005 en 2006 aan Israël geleverd werden, heeft zo'n 95% 'militair gebruik' expliciet als eindbestemming.

Gezien de soepelere exportnormen voor dual use goederen, kan Nederlandse nachtzichtapparatuur relatief gemakkelijk naar Israël geëxporteerd worden. Zo werd ook een, relatief kleine, zending beeldversterkerbuizen voor militair gebruik tijdens de oorlog met Libanon toegestaan.

Een deel van de geleverde beeldversterkerbuizen is bestemd voor de Israëlische markt, een ander deel wordt, waarschijnlijk na assemblage, doorgevoerd naar landen als India, Macedonië, Peru, Singapore, Turkije en Zuid-Korea. In de periode januari 2005 tot en met september 2006 gaat het om in totaal 2,86 miljoen euro (35 leveringen) aan exportvergunningen voor nachtzichtapparatuur, waarvan 0,75 miljoen (7 leveringen) in Israël blijft; de rest wordt verder doorverkocht.

Chemicaliën

Andere goederen die in grote hoeveelheden onder het dual–use regime naar Israël gaan, zijn chemicaliën. Hoewel hiervoor altijd civiel eindgebruik opgegeven wordt, blijft het een vreemde zaak dat deze uitvoer überhaupt toegestaan wordt. Israël wordt verdacht van ontwikkeling, productie en mogelijk zelfs inzet van chemische wapens

[50] Vergunningen voor tijdelijke uitvoer en/of met een andere eindbestemming niet meegerekend

[51] Zie vier uitzonderingen genoemd in hoofdstuk 5 over afgewezen vergunningaanvragen

en is geen partij bij het Chemische Wapensverdrag.[52]

De regering heeft desondanks geen problemen met dergelijke exporten, ook al heeft het – los van de papieren belofte van civiel gebruik – geen zicht op wat uiteindelijk met de stoffen gebeurt. "Lijst 3 stoffen kunnen bij grotere volumes weliswaar ook als grondstof dienen voor een chemisch wapen, maar worden in de civiele chemische industrie op veel grotere schaal geproduceerd en gebruikt. Ook Nederland staat in het geval van Israël de uitvoer van Lijst 3 stoffen toe, indien een aanvraag aan de voorwaarden voldoet en uit het advies van de inlichtingendiensten blijkt dat er geen informatie voorhanden is die wijst op banden van de ontvangende partij/eindgebruiker met proliferatie en/of militair gevoelige projecten."[53]

Zowel in 2005 als in 2006 ging het om zes exportvergunningen[54], in de periode 1992-2001 om ruim 50.[55] In een geval betrof het zelfs vier monsters van het gifgas Soman. Deze levering vond slechts driekwart jaar voor de inwerkingtreding van het Chemische Wapensverdrag in 1997 plaats, die iedere export van chemische wapens naar niet-verdragsstaten verbiedt.

Volgens de regering worden er tegenwoordig alleen nog chemische stoffen aan Israël geleverd die vooral in de civiele industrie worden gebruikt.

[52] Avner Cohen, Israel and chemical-biological weapons: history, deterrence and arms control, Nonproliferation Review, fall-winter 2001

[53] Tweede Kamer, Wapenexportbeleid, Wapenexportbeleid / compensatiebeleid aanschaf defensiematerieel in het buitenland – lijst van vragen en antwoorden, 22054/26231 – nr. 117, vastgesteld 11 april 2007; zie ook: http://www.stopwapenhandel.org/informatie/Overheid/Verslag_schriftelijkoverleg_april.2007.pdf

[54] Maandoverzichten afgegeven uitvoervergunningen voor dual use-goederen (2005 en 2006), Ministerie van Economische Zaken

[55] Martin Broek en Frank Slijper, Explosieve materie: Nederlandse wapenhandel blootgelegd, Papieren Tijger, Breda, 2003

5. Afgewezen vergunningaanvragen

In de jaarrapportages van de overheid over het wapenexportbeleid van het Ministerie van Economische Zaken staan sinds 1998 ook de afgewezen vergunningsaanvragen. Diverse malen zijn vergunningen voor de uitvoer van militaire goederen naar Israël geweigerd.

Afgewezen vergunningaanvragen voor de uitvoer van strategische goederen naar Israël (1998-2005)			
Datum weigering	**Omschrijving**	**Opgegeven eindgebruiker**	**Reden weigering**[56]
Mei 1999	Lead-leadoxide batteries (WA ML 4a) for electronic time fuses for 105 mm grenades	Reshef Technologies Ltd., Or-Yehuda	Criterium 4
Juni 1999	Lead-leadoxide batteries (WA ML 4a) for electronic time fuses for 105 mm grenades	Israëli Defence Forces	Criteria 3 en 4
Juni 1999	Lithium batteries (WA ML 4a) for electronic time fuses	Reshef Technologies Ltd., Or-Yehuda	Criteria 3 en 4
Mei 2001	Second generation Image Intensifier Tubes	New Noga Lite Ltd., Ramla	Criteria 2, 3 en 6
Mei 2001	Second generation Image Intensifier Tube	International Technologies Ltd. (ITL), Rishon-Lezion	Criteria 2, 3 en 6
April 2002	Smokeless gunpowder	Israel Military Industries Ltd, Nazareth	Criteria 3, 4 en 6
April 2002	Simulation grenades	Israëlische Ministerie van Defensie	Criteria 3, 4 en 6
Mei 2003	Delen van F100 straalmotoren	Israëlische luchtmacht	Criteria 2, 3 en 4
22 sept. 2004	2e generatie beeldversterkerbuizen	Israeli Defense Forces	Criteria 2, 3, 4 en 7
22 sept. 2004	2e generatie beeldversterkerbuizen	Niet bekend	Criteria 2, 3 en 7
3 feb. 2006	Delen van communicatiesatellietnetwerk	Israëlische luchtmacht	Criteria 2, 3 en 4
22 juni 2006	Thermische camera	Israëlische leger	Criteria 2, 3 en 4
22 juni 2006	Autonoom bestuurbare parafoils	Israëlische Ministerie van Defensie	Criteria 2, 3 en 4
Bron: Jaarrapportages wapenexportbeleid (1998-2005), Ministerie van Economische Zaken			

56 Zie voor uitleg criteria kader op blz.10

Opmerkelijk is dat exportvergunningen geweigerd worden voor granaatonderdelen en oefengranaten, terwijl die onder de doorvoerregeling wel worden doorgelaten.
Het blijft onduidelijk welke scheidslijn de Nederlandse overheid precies trekt bij vergunningen voor export van nachtzichtapparatuur naar Israël. Hoewel bij een van de twee afgewezen vergunningen in 2004 de Israëlische krijgsmacht de eindgebruiker is, valt niet vast te stellen of en waarom dat in andere gevallen wel een acceptabele bestemming is. Feit is dat sinds de tweede Intifada nog met regelmaat nachtzichtapparatuur naar Israël is vertrokken. Niet altijd is bekend voor wie die apparatuur bestemd was.

Naast het bovenstaande rijtje werden op 29 december 2004 en 28 maart 2006 nog eens vergunningen geweigerd voor de uitvoer van 2e generatie beeldversterkerbuizen naar respectievelijk het Israëlische bedrijf New Noga Lite, met Oeganda als eindbestemming, en Israël, met het Ministerie van Defensie van Georgië als eindbestemming.

6. Invoer

Israël heeft een omvangrijke defensie-industrie, waar ook de Nederlandse krijgsmacht klant van is. Zo sloot de Landmacht in 1997 na jaren getouwtrek een contract ter waarde van zo'n 25 miljoen euro met Elbit Systems uit Haifa voor vuursteuninformatiesysteem Vuist voor de artillerie, dat oorspronkelijk voor de Israëlische landmacht werd ontwikkeld.[57] Het was de eerste keer dat Elbit een dergelijk systeem aan een NAVO-land leverde. Het contract liep in samenwerking met de Nederlandse vestiging van het bedrijf Alcatel.

Eind 2003 won Elbit ook een contract (waarde onbekend) voor de levering van *Enhanced Tactical Computers* en datacommunicatieapparatuur aan het Nederlandse leger.[58]

De luchtmacht kocht in 2005 van fabrikant Rafael voor 40 miljoen euro zes Reccelite fotoverkenningsystemen voor de F-16.[59]

Gill anti-tankraket

De meest omstreden[60] order die de afgelopen jaren vanuit Nederland bij een Israëlische wapenfabrikant is geplaatst, is die voor de aanschaf van Rafael's Gill anti-tankraketten in 2001. Dezelfde raketten werden door het Israëlische leger eind 2000 ingezet bij de beschieting van de Palestijnse stad Beit Jala.[61]

Rafael is een van de grootste en bekendste Israëlische defensiebedrijven; het produceert een breed scala aan wapens. Het was lange tijd onderdeel van het Ministerie van Defensie, maar werd in 2002 verzelfstandigd, hoewel het wel overheidsbezit bleef.[62]

De aanschaf van de Gill-raket is in de zomer van 2001 onderwerp van politieke discussie. Waar minister Van Aartsen van Buitenlandse Zaken in juni 2001 beweerde dat de aanschaf van Israëlische wapens een verkeerd politiek signaal zou zijn, dat de spanningen in het Midden-Oosten zou verhogen, dacht de regering daar enkele weken later heel anders over.[63] Er was volgens staatssecretaris Van Hoof van Defensie geen sprake van een politiek signaal, er zou gewoon zoals altijd een afweging ten gunste van het beste beschikbare systeem hebben plaatsgevonden.

De verdere discussie ging vooral over compensatieorders. Van Hoof: "De fabrikant en de Israëlische autoriteiten hebben toegezegd om Nederlandse export uit hoofde van directe en indirecte compensatie binnen de uitgangspunten van het Nederlandse

[57] Ministerie van Defensie, Vuist, brief aan de Tweede Kamer, 17 februari 1997; CIDI, Landmacht gaat met Israël in zee, CIDI Israël Nieuwsbrief, 9 mei 1997; Ko Colijn en Paul Rusman, Nederland moet een 'vuist' maken, Vrij Nederland, 18 mei 1991

[58] Elbit Systems, Elbit Systems receives contract from Royal Netherlands Army (RNLA) for Battlefield Management System (BMS) Equipment, press release, Haifa, 24 December 2003

[59] Ministerie van Defensie, Nieuw fotoverkenningssysteem voor luchtmacht, 23 november 2005

[60] Niet in de laatste plaats vanwege de dubieuze rol die voormalig staatssecretaris Gmelich Meijling als lobbyist voor zowel het toenmalige HSA (Thales Nederland) als Rafael bij deze deal speelde. Zie: ondermeer Marc Chavannes en Tom-Jan Meeus, "Oud-bewindsman lobbyt voor anti-tankraket" en "Zwaar geschut in Den Haag", beide NRC, 4 november 1999; "Kok: Meijling schond met lobby geen afspraken", Reformatisch Dagblad, 6 november 1999

[61] Arieh O'Sullivan, Gil missile used for first time against Beit Jala, Jerusalem Post, 2 November 2000

[62] www.rafael.co.il

[63] Harry van Bommel, Een verkeerd politiek signaal, Parool, 21 augustus 2001

wapenexportbeleid mogelijk te maken. Een ter zake strekkende bepaling zal worden opgenomen in de met Rafael te sluiten compensatie-overeenkomsten. Alle vergunningaanvragen voor militaire uitvoer uit de compensatie zullen strikt aan de criteria van het wapenexport-beleid worden getoetst."[64]
Later, in de beantwoording van Kamervragen: "Een terughoudend wapenexportbeleid maakt deel uit van het Nederlandse buitenlands beleid. Dat houdt in dat, in verband met de huidige spanningen, de uitvoer van militaire goederen naar deze regio op dit moment onwenselijk is. Met Rafael en de Israëlische overheid is afgesproken dat de compensatieorders geen militaire export naar Israël zullen omvatten. Deze afspraken zullen in de compensatieovereenkomsten worden vastgelegd."[65] Deze clausule is voor zover bekend een unicum in de Nederlandse compensatieafspraken: wel samenwerken met de Israëlische wapenindustrie, maar niet willen dat Nederlandse bedrijven meewerken aan orders voor het Israëlische leger. Nederlandse tweeslachtigheid ten voeten uit.

De fracties van GroenLinks en de SP vonden, los van mogelijke ongewenste leveringen in het kader van compensatieorders, dat er, gezien het beleid van de Israëlische regering, sowieso geen wapens in Israël gekocht moesten worden. Wel aankopen zou een verkeerd signaal afgeven, een bijdrage leveren in de ontwikkelingskosten, en Rafael mede in staat stellen nieuwe wapens te ontwikkelen.[66]
De op grond van deze kritiek ingediende moties over afzien van de aanschaf van de Gill-raket en over opschorting van het besluit werden alleen gesteund door SP en GroenLinks. Een D66-motie over heroverweging van de aankoop, enkel op kwalitatieve gronden, werd alleen gesteund door D66 en de SP.[67] De PvdA steunde de moties van SP en GroenLinks niet; woordvoerder Timmermans voerde hiervoor een weinig overtuigende redenering op: "Je moet de kritiek die je hebt op het Midden-Oosten en het beleid van de Israëlische regering strikt gescheiden houden van je aankopen in het buitenland."[68] Aldus werd besloten de Gill-raket te kopen.[69]

---

[64] Ministerie van Defensie, Brief van de Staatssecretaris van Defensie aan de Tweede Kamer, 27400X nr. 45, 22 juni 2001. In maart 2005 werd nog eens herhaald door staatssecretaris Van Gennip van Economische Zaken in antwoord op Kamervragen: "Bij de aanschaf door de Koninklijke Landmacht van de GILL anti-tank-raketten van de Israëlische producent Rafael is in het kader van compensatieafspraken onder meer bedongen dat een Nederlands bedrijf een aantal componenten voor die anti-tank-raketten mag produceren. [...] De in Nederland geproduceerde componenten worden door Rafael verwerkt in anti-tank-raketten die voor de Koninklijke Landmacht bestemd zijn of voor de krijgsmachtonderdelen van andere – voor het Nederlandse wapenexportbeleid aanvaardbare – landen van eindbestemming."
[65] Ministerie van Defensie, Beantwoording Kamervragen Vaste Kamercommissie voor Defensie, 27400X nr. 49, 3 juli 2001
[66] Tweede Kamer, Materieelprojecten – Algemeen overleg, 27830 nr. 10, vastgesteld 31 juli 2001
[67] Tweede Kamer, Stemmingen, Handelingen TK 96-6069, 5 juli 2001
[68] Tweede Kamer, Materieelprojecten, Handelingen TK 96-6038, 5 juli 2001
[69] Tweede Kamer, Wapenexportbeleid – verslag van een schriftelijk overleg, 22054 nr. 86, vastgesteld 2 maart 2005

7. Samenwerking tussen bedrijven

Al eerder kwam de samenwerking tussen Alcatel Nederland en Elbit en de samenwerking op het gebied van nachtkijkers aan de orde. Dit zijn niet de enige gevallen van defensiematerieelsamenwerking tussen Nederland en Israël. Contacten tussen de Neerlandse en de Israëlische wapenindustrie worden actief gestimuleerd. Zo vond in maart 2007 een driedaagse handelsmissie naar Israël plaats, die was georganiseerd door de Israëlische ambassade in samenwerking met de NIID, de branchevereniging van de Nederlandse wapenindustrie.[70]
De Campagne tegen Wapenhandel beschikt over documenten uit 2000 waaruit blijkt dat op dat moment projecten met Israël op de kaart stonden op het gebied van simulatie, nachtzichtbrillen, handvuurwapens en aanvalsboten.[71]

Thales Nederland en Rafael hebben samen het luchtverdedigingssysteem Defender geleverd aan de luchtmacht van Venezuela.[72] De order stamt uit 1998 en bestaat uit Thales Nederland's Flycatcher MK2 vuurleidingssystemen en Barak luchtafweerraketten van Rafael.[73] Beide bedrijven proberen de Defender nu ook aan andere landen te slijten.

In 2004 werd bekend dat het bedrijfje Condor UAV in Haarlem een samenwerkingsovereenkomst had afgesloten met MALAT. MALAT is onderdeel van Israël Aircraft Industries, het grootste wapenbedrijf van het land. Condor verkoopt voor MALAT de Bird Eye, een mini onbemand vliegtuigje dat door allerhande overheidsdiensten gebruikt wordt, van leger en politie tot brandweer en inlichtingendiensten.[74]

Israëlische militairen getraind in Zoetermeer
In 2003 volgden vijf Israëlische marine-instructeurs een training bij het bedrijf Siemens in Zoetermeer.[75] Ze werden geschoold in het gebruik van simulatoren voor drie onderzeeërs van de Dolphin-klasse van Duitse makelij. De schepen kunnen volgens deskundigen uitgerust worden met kruisraketten met een nucleaire lading.[76] De simulator werd na de training overgebracht naar een marinebasis in Haifa.
Enkele Kamerleden spraken hun verbazing uit over het feit dat er in Nederland militairen opgeleid worden uit landen waaraan in principe geen militaire goederen worden geleverd. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken was niet op de hoogte

[70] Handelsmissie naar Israël, NIID Nieuwsbulletin, januari 2007
[71] Campagne tegen Wapenhandel, Israël, 1 april 2005, http://www.stopwapenhandel.org/publicaties/2005/Israël.html
[72] Defender scoort voltreffer, Defensiekrant, Directie Voorlichting Ministerie van Defensie, 20 april 2006; Rafael/Thales pitch Defender air-defence system to markets after successful tests, Jane's International Defence Review, May 2006
[73] Oudejaarsdag '98: een klap op de vuurpeil, Signalen, maart 1999; Christopher F. Foss, Signaal wins Venezuelan Air Force deal, Jane's Defence Weekly, 17 maart 1999.
[74] Bird Eye 500, IAI/MALA's MINI-UAV successfully demonstrated in Nuenen, Netherlands, persbericht IAI, 15 juni 2004; Robotvliegtuigen boven Nuenen, www.modelbouwgids.nl
[75] Menno Steketee, Militairen uit Israël getraind in Nederland, NRC Handelsblad, 12 juli 2003
[76] Martin Sieff, Israël buying 3 submarines to carry nuclear missiles, Washington Times, 1 July 1998; in 2006 kocht Israël nog twee Dolphin-onderzeeërs van Duitsland; Jean-Luc Renaudie, Israël buys upgraded subs to counter Iran threat: report, AFP, 23 August 2006

gesteld van de opleiding van de vijf militairen, maar zag er verder geen probleem in: "Het betreft een simulator, voor de uitvoer waarvan de regering in december 2001 een exportvergunning heeft verleend. Bij dergelijk hoogwaardig technologisch materieel vormt een gebruiksinstructie integraal onderdeel van de transactie waarvoor vergunning verleend werd."[77]
De samenwerking van Siemens Nederland met Israël kent al een langere historie. In 1995 ontstond Simagine Simulation Systems, een samenwerking met het Israëlische Simtech Advanced Training & Simulation Systems, ondermeer gespecialiseerd op het gebied van artilleriesimulatie.[78]

[77] Tweede Kamer, Beantwoording Kamervragen over de training van vijf Israëlische marine-instructeurs, 1852, 2 september 2003
[78] Israel/Netherlands combine talents, Jane's Defence Weekly, 6 May 1995

8. Conclusie en aanbeveling

Gezien de regelmatig oplopende spanningen tussen Israël en haar buren, en niet in de laatste plaats het militaire geweld van de afgelopen jaren tegen zowel Palestijnen als Libanezen, is het huidige 'terughoudende' beleid voor directe wapenexporten naar het land niet meer dan logisch. Door het toestaan van wapendoorvoer en -import is het echter verre van consequent. In feite deinst Nederland terug voor het nemen van eigen verantwoordelijkheid door de beslissing over het al dan niet toelaatbaar zijn van wapenleveranties aan Israël te leggen bij regeringen waarvan bekend is dat zij op dat gebied verre van terughoudend zijn.

Zo maakt de regering bewust geen probleem van de grote hoeveelheden doorvoer van munitie(onderdelen) vanuit de VS naar Israël. Eenzelfde struisvogelpolitiek wordt gevolgd bij de uitvoer van Nederlandse componenten van wapensystemen zoals de Apache en de F-16, die via de VS alsnog in Israël belanden.

Ook blijkt voor dual use goederen de grens niet gesloten. Nederlandse nachtzichtapparatuur vindt nog altijd zijn weg naar Israël. Hetzelfde geldt voor chemicaliën, ondanks de Israëlische weigering zich aan te sluiten bij het Chemische Wapenverdrag. Tenslotte zijn Nederlandse wapenaankopen bij de Israëlische industrie, als ook de samenwerking tussen defensiebedrijven uit beide landen, een actieve steun in de rug voor de van export afhankelijke Israëlische wapenindustrie.

Er is een restrictievere houding en strengere controle op al deze gebieden nodig. De doorvoer van wapens naar Israël via Nederland zou volledig stopgezet moeten worden, en er zouden geen nieuwe wapens van de Israëlische defensie-industrie afgenomen moeten worden. Een kritische heroverweging van bestaande samenwerkingsverbanden past daar ook bij. Voor onderdelen van bijvoorbeeld F-16 straaljagers en Apache gevechtshelikopters zou pas een uitvoervergunning afgegeven mogen worden als de eindgebruiker bekend is en die binnen het Nederlandse wapenexportbeleid een toelaatbare bestemming is. Zo zou uitgesloten moeten worden dat dergelijke wapens met Nederlandse componenten ingezet worden in conflicten tussen Israël en zijn buren.

Het huidige beleid is streng op directe leveringen, maar staat toe dat grote stromen wapens of onderdelen daarvoor hier de grens passeren, om vervolgens door het Israëlische leger gebruikt te worden voor oorlogshandelingen. Vrede en mensenrechten in het Midden Oosten zijn niet gediend bij steeds maar toenemende bewapening.

9 English summary

Dutch policy on arms trade with Israel is ambiguous. On the one hand, there is a restrictive export policy since the start of the second Intifadah in 2002. Arms export licences are 'in principle' not granted for Israel, in line with criteria two (human rights), three (internal conflict) and four (regional conflict) of the European Union code of conduct on arms exports, which is followed by the Dutch government. At the same time, the transport of arms, notably from the United Stated, through Dutch ports and airports to Israel, is extensive and does not require any licence when originating from a 'friendly nation'. A mere notification is sufficient. Without a licence, arms transfers through Dutch territory escape scrutiny against the EU arms exports criteria, while the United States is known to have a much less restrictive arms export policy towards Israel.

In 2005 and 2006 alone 160 million bullet parts, 17 million ammunition and tens of thousands cartridges, smoke shells and fuses from the United States were transferred though Dutch main airport Schiphol on their way to the Israeli Defence Forces. The transfers continued right trough the summer of 2006 when Israel was at war against Lebanon. Because of the permissive attitude of the Dutch authorities Israel has become one of the main arms transfer destinations for Schiphol.
Moreover, the Dutch army imports considerable amounts of weapons from the Israeli defence industry and intensive cooperation exists on company level, notably between Thales Nederland and Rafael in the production of Gill anti-tank missiles. Israel is the 5th biggest arms exporter to developing nations, selling to countries such as Angola, Sri Lanka, the Ivory Coast, Uganda and China, without concern for the human rights records of their customers.
Dutch components of F16 fighters, Apache attack helicopters and Hellfire rockets end up with the Israeli armed forces through co-production agreements with American companies. F16s and Apache helicopters are used in shooting and bombing Palestinian cities. According to a former Israeli general Apache helicopters have also "proven to be a valuable tool in targeted killing operations" which means unlawful liquidations of Hamas leaders. Hellfire rockers are standard equipment for Apache helicopters, also used for destroying Lebanese civilian infrastructure during the 2006 war. For dual use goods the Dutch export policy is also less restrictive. Export licences have been granted for night vision equipment produced in Dutch-Israeli cooperation and for chemicals that could be used for the production of weapons. This includes samples of the poison gas Soman. Unlike the Netherlands Israel is no partner to the Chemical Weapons Convention.

Israel has an extensive track record of violations of international law, including the illegal occupation of Palestinian territory, as well as a long history of staging military attacks on its neighbours, including Lebanon and Syria. Therefore the Dutch government should take its own policy more seriously and take on an independent approach. It should impose a complete arms embargo against Israel, including the transit of arms through the Netherlands and the export of components that may end up in Israeli hands.